

OTSUS

Tallinn

05.04.2023 nr 84

Märt Põdra kaebuse lahendamine

Kaebuse asjaolud

Kaebaja esitas Vabariigi Valimiskomisjonile 30.03.2023 kaebuse, milles vaidlustab vaatlejana hääletamistulemuse kindlakstegemise, kuna kaebajale teadaolevate andmete alusel hinnates on valijarakenduse poolt koostatud e-häälte konteinerite digiallkirjad kehtetud ja konteinerites olevate e-häälte avatekstid ei vasta Vabariigi Valimiskomisjoni 10.10.2022 otsuses nr 47 kirjeldatud vormile. Kaebaja viitab kirjavahetuses riigi valimisteenistusega, et EHAK kood on konteineris oleval avatekstil toodud neli nulli, st märgijada "0000". EHAK kood 0000 on ametliku valijarakendusega loodud konteineri puhul, mis kuuluvad erinevatesse valimisringkondadesse.

Kaebaja arvates oleks tulnud nõuetele mittevastavad konteinerid RKVS § 60¹ lõike 6 alusel eemaldada häälte kokkukulgemise käigus, aga seda pole tehtud.

Kaebaja esitas ka kaebetähtaja ennistamise taotluse, kuna asjaolude selgumine on veninud riigi valimisteenistuse vastamise viivituse tõttu. Kaebaja lisas kaebusele tõendusmaterjali, sh katkenud kirjavahetuse riigi valimisteenistusega.

Riigi valimisteenistuse selgitus

Riigikogu valimistel, Euroopa Parlamendi valimistel ja rahvahääletusel on tegu ühe valimissündmusega. Seetõttu on EHAK kood alati 0000. Kohalikel valimistel on kood erinev.

Hääletamistulemus tehakse kindlaks mitte kohaliku omavalitsuse, vaid ringkonna täpsusega. Hääletaja seostamine hääletamistulemuse kindlakstegemisel mingi kindla haldusüksusega ei ole Riigikogu valimistel seetõttu vajalik.

See põhimõte on välja toodud ka struktuuri kirjeldavas failis GitHubis (read 33, 44 ja 55): "Administrative units EHAK code is 0000 n case of RK, EP, RH elections; in case of KOV elections, the code is parishes or city districts EHAK code". Samuti on see kirjeldatud seadistuse failis: „As agreed, for state-level elections, the EHAK code for the district is 0.“

Riigi valimisteenistus on otsustanud, et alates 2021. aastast jätkatakse siiski e-hääletamise tulemuste näitamist statistika eesmärgil kohalike omavalitsusüksuste kaupa. See ei ole andmestik, mille alusel tehakse kindlaks hääletamistulemus.

Digiallkiri ei saa olla kehtetu, allkiri kehtib alati, nagu ka inimese füüsiline allkiri. Kehtetu saab olla sertifikaat ja sellisel juhul kehtiva allkirjaga dokument, mille andmise ajal sertifikaadid ei

kehtinud – allkirjastatud dokument ei kehti. Digiallkirjad ei ole kehtetud, sest digiallkirjad on antud ID kaardi või Mob-ID-ga ja sertifikaatide kehtivuskinnitus asub koos häälega valimiskastis.

Vabariigi Valimiskomisjoni seisukoht

1. RKVS-i § 69 kohaselt on kaebus selle seaduse tähenduses Vabariigi Valimiskomisjonile esitatav nõuetekohaselt vormistatud taotlus tunnistada seadusvastaseks valimiste korraldaja toiming ja sama seaduse §-s 72¹ sätestatud korras Riigikohtule esitatav kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale.
2. Vabariigi Valimiskomisjon kontrollib alljärgnevalt kaebuse vastavust kaebusele esitatavatele nõuetele. Kaebuse esitamise õigus on sätestatud RKVS §-s 70 ja kaebusele esitatavad nõuded sama seaduse §-s 71.
3. RKVS-i § 70 kohaselt on kaebuse esitamise õigus üksikisikul, kandidaadil ja erakonnal, kes leiab, et tema õigusi on vaidlustatava toiminguga rikutud.
4. Kaebaja on esitanud kaebuse vaatlejana, kuid ei ole põhjendanud enda õiguste rikkumist ja see ei nähtu ka muul viisil. Kaebaja ei ole märkinud, milles tema võimalik subjektiivsete õiguste rikkumine seisnes. Samuti ei nähtu kaebaja õiguste rikkumist kaebusest ka muul viisil. Kaebajal võib olla huvi seaduse kohase elektrooniliselt antud hääle lugemise vastu, kuid see ei ole piisav alus nõuda vaatlejana elektrooniliste hääle lugemise seadusevastaseks tunnistamist. Avalikes huvides valimiskaebuse esitamine ei ole võimalik (vt viimati Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 30.03.2023 otsus asjas nr 5-23-24, p 24). Eeltoodust tulenevalt ei vasta kaebus RKVS § 70 nõuetele ja Vabariigi Valimiskomisjonil on RKVS § 71 lõike 3 alusel õigus jätta see läbi vaatamata.
5. Vabariigi Valimiskomisjon selgitab, et vaatleja subjektiivset õigust ei saa rikkuda elektrooniliselt antud hääle lugemine. Vaatlejal on vaatlemise käigus õigus saada teavet ja vaadelda valimiste korraldajate toiminguid. Subjektiivseid õigusi saavad rikkuda vaid need toimingud, millega on takistatud vaatlejal vaadelda, näiteks kui teda ei ole lubatud vaatlema või valimiste korraldaja ei anna informatsiooni, mis peaks olema seaduse järgi avalik. Vaatleja ei või sekkuda valimisprotsessidesse, sh võtta valimiste korraldamisel otsustavat või juhendavat rolli.
6. Märt Pöder on vaidlustanud riigi valimisteenistuse toimingut – elektrooniliselt antud hääle lugemine (RKVS § 60¹) ja nõuab elektrooniliste hääle lugemise seadusevastaseks tunnistamist. RKVS § 60¹ lõike 1 kohaselt tehakse elektroonilise hääletamise tulemused kindlaks riigi valimisteenistuse poolt valimispäeval pärast kella 20.00. Sama paragrahvi lõige 10 näeb ette, et riigi valimisteenistuse juht allkirjastab elektroonilise hääletamise tulemused pärast elektroonilise hääletamise süsteemi andmete tervikluse kontrolli. Elektroonilise hääletamise süsteemi tervikluse kontroll toimus 06.03.2023 avalikult vaatlejate juuresolekul. Kaebaja osales vaatlemisel. Kontrolli lõpus allkirjastas riigi valimisteenistuse juht elektroonilise hääletamise tulemused samas, vaatlejate juuresolekul. RKVS § 72 lõike 1 kohaselt tuleb kaebus esitada kolme päeva jooksul toimingu tegemisest. Kaebus on esitatud 30.03.2023. Kaebaja on esitanud kaebetähtaja ennistamise taotluse ning põhjendanud viivitust riigi valimisteenistuste selgituste viibimisega. Kaebajal olid kaebuse lisaks olevad digikonteinerid, millelt EHAK kood nähtus, teada juba hääletamise ajal. Seega ei saanud riigi valimisteenistuse selgituste saatmine olla takistuseks kaebuse õigeaegsel esitamisel. Kaebaja pöördus EHAK koodide küsimuses riigi valimisteenistuse poole alles 28.03.2023. RKVS § 72 lg 1 p 1 kohaselt tuleb kaebus esitada kolme päeva jooksul toimingu tegemisest. Elektroonilised hääled loeti 05.03.2023 ning teistkordselt

06.03.2023, mil allkirjastati ka elektroonilise hääletamise tulemused. Kaebaja ei ole esitanud muid objektiivseid mõjuvaid põhjuseid kaebetähtaja ennistamiseks. Eeltoodust tulenevalt ei vasta kaebus RKVS § 70 nõuetele ja Vabariigi Valimiskomisjonil on RKVS § 71 lõike 3 alusel õigus jätta see läbi vaatamata.

Arvestades ülaltoodut ja lähtudes Riigikogu valimise seaduse § 71 lõikest 3, Vabariigi Valimiskomisjon otsustab:

jätta Märt Põdra kaebus läbi vaatamata.

Vastavalt RKVS §-le 72¹ võib huvitatud isik, kes leiab, et Vabariigi Valimiskomisjoni otsusega rikutakse tema õigusi, esitada otsuse peale kaebuse põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses ettenähtud korras Riigikohtule. Kaebus esitatakse Riigikohtule kolme päeva jooksul Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse teatavakstegemisest arvates Vabariigi Valimiskomisjoni kaudu.

(allkirjastatud digitaalselt)

Oliver Kask

Vabariigi Valimiskomisjoni esimees